

*Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen
työpapereita*

*Pellervo Economic Research Institute
Working Papers*

N:o 35 (heinäkuu 2000)

**YRITTÄJYYDEN LOPETTANEIDEN
TULOKEHITYS**

Henri Parkkinen

Helsinki, heinäkuu 2000

ISBN 952-5299-22-8
ISSN 1455-4623

Henri PARKKINEN. 2000. YRITTÄJYYDEN LOPETTANEIDEN TULOKEHITYS. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita n:o 35. 22 s. ISBN 952-5299-22-8, ISSN 1455-4623

TIIVISTELMÄ: Työpaperissa vertaillaan pienyrittäjien ja yrittäjyydestä poistuneiden tulokehitystä poistumista seuraavana vuotena. Suhteellisesti eniten yrittäjyydestä poistuminen kasvattaa tuloja perusasteen tutkinnon suorittaneilla. Heidän tulojensa kasvu on nopeampaa kuin yrittäjäksi jääneillä riippumatta siitä siirtyvätkö he työntekijäksi, alemmaksi vai ylemmäksi toimihenkilöksi. Keski- ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneilla erot tulokehityksessä yrittäjänä jatkaneiden ja yrittäjyydestä poistuneiden välillä sen sijaan ovat tilastollisesti merkitseviä vain siirryttäessä ylemmäksi toimihenkilöksi. Tällöin kuitenkin tulojen kasvu on voimakasta verrattuna yrittäjinä jatkaneisiin. Sukupuolella on merkitystä alemman ja keskiasteen koulutuksen saaneiden ryhmässä miesten tulojen kasvaessa nopeammin kuin palkansaajiksi siirtyvien naisten. Korkea-asteen koulutuksen saaneiden ryhmässä sukupuolella ei sen sijaan ole merkitystä. Tulojen suhteellinen muutos on riippumaton iästä kaikilla koulutustasoilla .

Avainsanat: Yrittäjyys, yrittäjyydestä poistuminen, tuloerot.

Henri PARKKINEN. 2000. EARNINGS FORMATION OF FINNISH ENTREPRENEURS. Pellervo Economic Research Institute Working Papers No. 35. 22 p. ISBN 952-5299-22-8, ISSN 1455-4623

ABSTRACT: The paper examines differences in earnings between entrepreneurs and individuals exiting self-employment in Finland. The results suggest that higher expected rise in earnings depend on the educational level. The effects of exit on income growth are highly significant in the group with the lowest educational attainment. The socio-economic status of wage worker is also a significant determinant of income growth. The higher the socio-economic status after the exit, the higher is the difference in income growth compared with income growth of the entrepreneurs. In the group of entrepreneurs with medium or high education, the income growth of the exiting persons is significantly stronger than the income growth of those continuing as entrepreneurs only if they switch to a work with a high socio-economic status. Males have significantly higher rise in earnings, excluding the group of those with the highest education. Age has no significant influence on income growth.

Key words: Entrepreneurship, exit, income differences.

SISÄLTÖ

	Sivu
1. JOHDANTO	1
2. LÄHESTYMISTAPA JA AIKAISEMPIA TUTKIMUSTULOKSIA	2
3. KÄYTETTÄVÄ AINEISTO JA EMPIIRISEN OSAN LÄHTÖ- KOHDAT	4
3.1 Aineisto.....	4
3.2 Tulojen kehitys yritystoiminnasta luopuneilla ja sitä jatkaneilla	4
3.3 Tulot ja varallisuus koulutuksen, toimialan ja sosioekonomisen aseman mukaan.....	8
4. ESTIMOINTIMENETELMÄT JA -TULOKSET	12
4.1 Käytettävästä menetelmästä	12
4.2 Estimointitulokset	13
5. YHTEENVETO	18
LÄHTEET	19
LIITE	20

1. JOHDANTO¹

Yrittäjien ansiotasokehitys on jäänyt 1990-luvulla selvästi jälkeen palkansaajien ansiotasokehityksestä. Vielä 1990-luvun alussa molempien ryhmien vuosiansiot (sisältäen kaikki veronalaiset tulot) olivat keskimäärin noin 102 000 markkaa, mutta vuoden 1998 verotietojen mukaan palkansaajien ansiotaso on kasvanut selvästi yrittäjien ansiotasoa nopeammin. Vuonna 1998 pienyrittäjä ansaitsi keskimäärin 121 700 markkaa mutta palkansaaja jo 143 000 markkaa. Hitaampi tulokehitys voi olla eräs selitys sille miksi suomalaiset ryhtyvät harvoin yrittäjiksi. Areniuksen ja Aution (1999) kyselytutkimuksen mukaan vain joka 67. suomalainen aikoo perustaa yrityksen. Heikompi ansiokehitys ja alhainen yritysten perustamisaste, yhdistettynä jo valmiiksi alhaiseen yrittäjyysasteeseen, saattavat merkitä sitä että pk-sektori ei pysty työllistämään yhä suurempaa osaa työvoimasta.

Eräs syy pienyrittäjien palkansaajia hitaampaan keskimääräisen ansiotason nousuun on pienyrittäjien määrän kasvu 1990-luvulla ja erityisesti lama-aikana sekä tästä seurannut kilpailun kiristyminen. Vuosikymmenen vaihteesta vuoteen 1998 pienyrittäjien määrä kasvoi 95 000:sta 135 000:een. Lisäksi juuri lama-aikana vaikeus löytää palkkatyötä oli yhä useamman motiivi ryhtyä yrittäjäksi ja palkkatyöstä työttömäksi joutumisen riski oli melkoisen suuri juuri matalapalkkaisilla. Lama siis siirsi matalapalkkaisia palkansaajia uusiksi yrittäjiksi.

Tässä työpaperissa tarkastellaan miten yrittäjinä toimineiden tulotaso kehittyi verrattuna yrittäjyydestä palkkatyöhön siirtyneisiin. Tarkastelu kattaa vuodet 1987-1995 ja tuloa mitataan valtion verotuksen veronalaisella tulolla. Tarkastelemme erikseen yrittäjinä jatkaneita ja yrittäjyydestä poistuneita sekä pyrimme selvittämään, missä määrin yrittäjyydestä poistuminen selittää tulokehitystä. Onko eräs syy yrittäjyyden lopettamiseen siinä, että ulkopuolinen palkkatyö tarjoaa paremmat mahdollisuudet ansaita? Tavoitteena on tarkastella kuinka erot ansiotason muutoksessa lopettaneiden ja jatkaneiden välillä riippuvat koulutuksesta ja yrittäjyyden jälkeisestä työmarkkinastatuksesta ts. siitä siirtykö yrittäjä ylempiin toimihenkilöksi, alemmaksi toimihenkilöksi vai työntekijäksi.

Työpaperi etenee seuraavasti. Luvussa kaksi paneudutaan yrittäjyydestä poistumista käsittelevään aikaisempaan tutkimukseen. Luvussa kolme kuvataan käytettävää tilastoaineistoa sekä yrittäjien ja palkansaajien välistä tulokehitystä yhteenvetotaulukoiden muodossa ja pohditaan empiirisen osan lähtökohtia. Luvussa neljä käydään läpi estimoidut mallit johtopäätöksineen. Työpaperi päättyy luvussa viisi suoritettavaan yhteenvetoon.

¹ Raportti on osa ”Mikroyrittäjyys ja lama” projektia, jonka rahoittajana on Tekes. Kiitämme projektin ohjausryhmän jäseniä Eija Aholaa, Pekka Ilmakunnasta, Leena Hietaniemeä, Seppo Toivosta kommentteista. Mahdolliset virheet ovat luonnollisesti kirjoittajan.

2. LÄHESTYMISTAPA JA AIKAISEMPIA TUTKIMUSTULOKSIA

Etsimme vastausta esitettyyn kysymykseen seuraavasti. Perusjoukkona toimivat vuonna 1987 yrittäjänä toimineet. Muodostamme tuloprofiilit erityyppisille ex-yrittäjille kolmena vuotena (1990, 1993 ja 1995), jotta voimme ottaa kantaa siihen missä määrin yrittäjyyden lopettaminen korreloi kasvaneiden ansioiden kanssa ja jos näin on, millä toimialoilla tai koulutusasteilla ero on ilmeisin. Toisin sanoen, minkälaisen yrittäjän on kannattanut lopettaa ja siirtyä palkkatöihin kohonneiden ansioiden johdosta? Tarkastelu hajotetaan sosioekonomisen aseman mukaan eli tarkastelemme erikseen yrittäjänä jatkaneita suhteessa ylempiin toimihenkilöihin, alempiin toimihenkilöihin ja palkansaajiin.

Yrittäjyyden lopettaminen voi olla vapaaehtoista tai pakollista. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat tapaukset, joissa yrittäjyyteen kohdistuneet ennako-odotukset esim. korkeasta tulotasosta ja riippumattomuudesta eivät toteudu ja henkilö päättää palata takaisin palkkatyöhön. Jälkimmäiseen ryhmään kuuluvat kannattamattomuudesta johtuvat ja monesti rahoittajan sanelemat lopettamiset.

Vaikka yrittäjyyteen hyvin usein liitetäänkin ”elämäntapayrittämiseen” liittyviä vertauksia mm riippumattomuudesta, tulokehityksellä voidaan olettaa olevan merkitystä poistuttaessa yrittäjyydestä vapaaehtoisesti. Samoin mahdollisuus saada palkkatyötä vaikuttaa yrittäjänä lopettamiseen. Yrittäjyyden lopettamista käsittelevissä empiirisissä töissä onkin usein pyritty selittämään lopettamispäätöstä yrittäjän sosioekonomisilla tekijöillä vastaavalla tavalla kuin yrittäjäksi ryhtymistä tai yrittäjänä menestymistä on selitetty. Parkkinen (1999) toteaa tutkimuksessaan että korkeampi varallisuus pienensi yrittäjyydestä poistumisen todennäköisyyttä Suomessa vuosina 1988-1995. Yrittäjän, jonka verotettava varallisuus oli yli 300 000 mk, todennäköisyys poistua yrittäjyydestä oli vain noin puolet siitä, mitä se oli henkilöllä jolla verotettavaa varallisuutta ei ollut. Johanssonin (1998) mukaan korkeampi henkilökohtainen varallisuus, mitattuna verotettavan tulon ja palkkatulon erotuksella ja asunto-omistamisella, kasvattaa todennäköisyyttä siirtyä yrittäjäksi. Samaan tulokseen päätyivät myös Evans ja Leighton (1989) USA:n nuorista tekemän seurantatutkimuksensa perusteella. Johansson myös toteaa, että yrittäjäksi ryhtymisen syy voi olla korkeammassa ansio-odotuksissa: yrittäjäksi ryhtyneiden palkkatulot ennen yrittäjyyttä olivat pienemmät kuin henkilöillä jotka eivät ryhtyneet yrittäjiksi.

Yrittäjäksi ryhtyminen voi siis olla korkeampien ansio-odotusten toivossa tehty päätös, kun taas yrittäjyydestä poistuminen voi liittyä tapauksiin joissa näitä korkeampia ansioita ei saavutettukaan. Tähän myös liittyy havainto siitä, että uusien yritysten keskimääräinen ikä on hyvin lyhyt. Takalan ja Virénin (1995) mukaan yli puolet konkurssiin

menneistä yrityksistä oli toiminut alle viisi vuotta, kun tarkasteltiin suomalaisia konkursseja 1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa. Yritystoiminta ei siis ainakaan heti alussa näyttäisi tuottavan korkeita tuloja ja varallisuutta uudelle yrittäjälle. Schillerin ja Crewsonin (1997) tutkimuksen mukaan 21 % sellaisista nuorista miesyrittäjistä, jotka olivat olleet yrittäjänä vähintään kolme vuotta, pystyi ylittämään vastaavan ajan palkkatöissä olleiden keskimääräisen palkkatulon. Naisilla vastaava osuus oli vieläkin pienempi, korkeampiin ansioihin pääsi vain 8 % tutkimuksessa mukana olleista naisyrittäjistä.

Yrittäjien ja palkansaajiksi jääneiden palkkaeroja on tutkinut myös Taylor (1996). Hän havaitsi, että brittiläisistä miehistä koostuneessa aineistossa henkilöt, jotka ryhtyivät yrittäjiksi, saavat yrittäjinä korkeampaa palkkaa verrattuna tilanteeseen, jossa he olisivat jääneet palkkatyöhön. Sama ei kuitenkaan päde käänteisesti. Palkkatyöhön jääneiden ansiotasossa ei nimittäin ollut havaittavissa eroa siihen ansiotasoon, johon he olisivat yrittäjiksi ryhtymisellä päässeet. Taylorin mukaan alueen alhainen työttömyys suhteessa avoinna oleviin paikkoihin lisää yrittäjyyden todennäköisyyttä. Tulos viittaa siihen, että mahdollisuus vaihtaa epäonnistumisen kohdatessa palkkatyöhön lisää innokkuutta ryhtyä yrittäjäksi. Tulokset työttömyyden vaikutuksesta vaihtelevat kuitenkin eri tutkimuksissa. Esimerkiksi Carrascon (1997) espanjalaisella aineistolla saamat tulokset tukevat sitä, että työttömyydellä on työntövaikutus yrittäjäksi ja edelleen työttömien aloittama yritys kohtaa todennäköisemmin vaikeuksia kuin työllisten perustamat yritykset.

Rees ja Shah (1986) olivat saaneet samanlaisia tuloksia ansiotason ja yrittäjäksi ryhtymisen välillä kuin Taylor, joskin suppeammalla aineistolla. Palkansaajina työskentelevät saavuttivat korkeamman tulotason kuin he olisivat saavuttaneet yrittäjäksi ryhtymisellä, vaikkakaan erot palkkatasoissa eivät olleet suuria. On kuitenkin muistettava että yrittäjän kannettavaksi tulevat taloudelliset riskit ovat huomattavasti suuremmat kuin palkansaajalla. Kun tähän lisätään vielä havainto siitä, että yrittäjät tekevät usein huomattavasti pidempää työpäivää kuin palkansaajat (Uusitalo 1999), voidaan esittää kysymys: Miten kannattavaa yritystoiminta loppujen lopuksi on taloudellisesti ja onko yrittäjyydestä luopumisen eräs syy ansiotason alhaisuudessa?

3. KÄYTETTÄVÄ AINEISTO JA EMPIIRISEN OSAN LÄHTÖKOHDAT

3.1 Aineisto

Tutkimuksessa käytetään aineistona otosta Tilastokeskuksen tuottamasta työssäkäynti-tilastosta, joka sisältää tiedot kaikista Suomessa töissä käyvistä henkilöistä. Otos sisältää 82 241 sellaista henkilöä, jotka ainakin kerran ovat olleet yrittäjinä vuosien 1987-1995 välisenä aikana. Yrittäjien tietoihin on yhdistetty yritysrekisteristä yrityksen liikevaihtoluokka ja henkilökuntalukumäärä luokiteltuna. Aineisto kuvaa hyvin suomalaisia pienyrittäjiä ja yrittäjäprofiileissa tapahtuneita muutoksia laajaan muuttujasisältönsä ansiosta. Näin ollen myös eri muuttujien välisten interaktioiden selvittämiseksi on hyvät lähtökohdat, sekä ajallisesti että staattisesti. Aineistossa on 17 452 henkilöä, jotka ovat olleet yrittäjänä koko ajanjakson 1987-1995 ja lähtöjoukon eli vuonna 1987 yrittäjiksi rekisteröityjen henkilöiden yhteismäärä on 42 989.

3.2 Tulojen kehitys yritystoiminnasta luopuneilla ja sitä jatkaneilla

Taulukoissa 1a ja 1b on kuvattu lähtöjoukon tulo- ja varallisuuskehitystä. Samanaikaisesti on vertailtu tulo- ja varallisuuskehitystä siten, että yrittäjänä jatkaneet muodostavat oman ryhmänsä ja yrittäjyydestä palkansaajiksi² poistuvat oman ryhmänsä. Taulukko 1a kuvaa valtion veronalaisten tulojen kehitystä ja taulukko 1b muutoksia verotettavassa varallisuudessa. Varallisuuden osalta joudumme rajoittumaan vuosiin 1991-1995, koska aineisto sisältää tietoja verotettavasta varallisuudesta ainoastaan vuodesta 1991 alkaen. Taulukon ensimmäinen sarake esittää sellaisen henkilön verotettavat tulot, joka on ollut yrittäjänä vuonna 1987, mutta ei enää vuonna 1988. Seuraava sarake taas kuvaa sellaisen henkilön tuloja, joka on ollut yrittäjänä vuosina 1987 ja 1988, mutta ei enää vuonna 1989. Eli vasemmalta oikealle siirryttäessä yrittäjyyden kesto kasvaa.

Taulukon 1a tarkoituksena on luoda katsaus siihen, minkälaisia muutoksia henkilön verotettavassa tulossa tapahtuu siirryttäessä yrittäjästä palkansaajaksi ja toisaalta, millainen tulokehitys on ollut yrittäjänä jatkaneilla. Verotettavan varallisuuden tarkastelu on perusteltua siinä mielessä, että monesti yrittäjät eivät ota yrityksestään kovinkaan suuria yrittäjä-/palkkatuloja, vaan omasta työpanoksesta ja riskinkantamisesta saatava korvaus sijoitetaan edelleen esim. yrityksen kiinteään omaisuuteen.

² Koska yrittäjyydestä työttömäksi, opiskelijaksi tai eläkeläiseksi siirtyminen merkitsee lähes poikkeuksetta muutoksia tulotasossa ja useimmiten siirtymistä jonkun erityisen tuen (opintotuki, työttömyyskorvaus, kansaneläke) piiriin, nämä ryhmät jätetään pois analyysistä.

Taulukko 1a. Verotettava tulo eri yrittäjämaturiteeteilla, lähtöjoukko vuoden 1987 yrittäjät

	Ei-yrit88	Ei-yrit89	Ei-yrit90	Ei-yrit91	Ei-yrit92	Ei-yrit93	Ei-yrit94	Ei-yrit95
Tulot88	89 930	87 883	87 578	104 597	110 226	112 571	118 157	123 933
Tulot89	97 566	105 241	95 913	108 681	121 239	128 783	130 133	135 697
Tulot90	113 183	124 252	123 186	141 757	134 789	147 129	147 335	150 204
Tulot91	107 366	111 976	117 652	136 302	130 401	134 158	149 217	150 966
Tulot92	100 713	101 004	103 357	115 416	147 804	131 327	133 955	136 086
Tulot93	95 352	99 011	99 488	106 229	125 389	146 616	175 027	154 572
Tulot94	97 986	97 665	99 316	114 770	121 131	130 340	161 956	158 001
Tulot95	103 515	101 123	104 851	112 970	117 936	130 083	140 787	156 625

Taulukon ensimmäinen sarake esittää sellaisen henkilön tulot vuosina 1988-1995, joka on ollut yrittäjä vuonna 1987, mutta ei enää vuonna 1988. Toinen sarake puolestaan esittää tulot henkilölle, joka on ollut yrittäjänä vuosina 1987-1998, mutta ei enää vuonna 1989. Taulukosta voidaan havaita, että vuoden 1988 aikana yritystoimintansa lopettanut ansaitsee palkkatuloja³ enemmän kuin vielä vuodeksi yrittäjäksi jäänyt. Tämän jälkeen palkkakehitys kuitenkin kääntyy yrittäjäksi jääneiden ryhmän eduksi ja esimerkiksi vuonna 1990 ero on reilut 11 000 markkaa. Kahtena viimeisenä vuonna molemmille ryhmille kumuloiduu lähes yhtäläinen määrä verotettavaa tuloa. On myös mielenkiintoista havaita, että ainoastaan yhtenä vuonna (vuosi 94) yrittäjäydestä poistuminen merkitsee tulotason laskua. Mitä pidempään henkilö on yrittäjänä, sitä menestyneempää hänen yritystoimintansa yleensä on. Taulukon oikeassa laidassa esiin tulevat korkeahkot vuositulot (verrattuna aikaisemmin lopettaneisiin) tukevat tätä ajatusta⁴.

Taulukon 1b. perusteella voidaan havaita, että mitä pidempään henkilö on pysynyt yrittäjänä, sitä enemmän hänellä on keskimäärin varallisuutta. Jos tarkastellun aikaperiodin jakaa kahteen osaan, vuosiin 1988-91 ja vuosiin 1992-95, voidaan havaita että jälkimmäisellä puoliskolla yrittäjänä jatkaneiden varallisuudet ovat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta suurempia. Havainto on mielekäs siinä mielessä, että aiemmin totesimme lähes puolen lopettaneista yrityksistä olleen alle neljän vuoden ikäisiä. Menestyneimmät yrittäjät yleensä jatkavat ja menestys tuo tullessaan myös varallisuutta.

³ Palkkatuloja ei ole deflatoitu, koska olemme ensisijaisesti kiinnostuneita kahden ryhmän välisistä eroista emmekä palkkatasojen kehittymisestä yli ajan.

⁴ Tilastokeskuksen aloittaneet ja lopettaneet yritykset -tilaston mukaan esim. vuonna 1997 yli puolet lopettaneista yrityksistä oli toiminut alle neljä vuotta. (Tilastokeskus 1998).

Taulukko 1b. Verotettava varallisuus eri yrittäjämaturiteeteilla, lähtöjoukko vuoden 1987 yrittäjät

	Ei-yrit88	Ei-yrit89	Ei-yrit90	Ei-yrit91	Ei-yrit92	Ei-yrit93	Ei-yrit94	Ei-yrit95
Varal91	110 726	105 543	118 797	160 461	167 838	152 136	147 386	179 420
Varal92	113 044	103 652	112 690	141 254	144 403	137 801	157 359	194 487
Varal93	111 984	103 456	116 073	130 457	127 675	149 147	185 595	210 990
Varal94	112 559	113 360	117 599	130 366	140 739	173 499	186 282	217 343
Varal95	129 790	128 744	128 576	145 881	153 607	167 359	188 020	190 006

Seuraavaksi vertailemme ansiotason muutoksia yrittäjinä jatkaneilla ja poistuneilla jakaen jälkimmäiset sosioekonomisen aseman perusteella kolmeen luokkaan: työntekijät, alemmat toimihenkilöt ja ylemmät toimihenkilöt⁵ kolmena poikkileikkausvuonna. Vertailu tapahtuu vain edelliseen vuoteen. Voimme esittää tulokset ainoastaan kolmelle vuodelle (1990, 1993 ja 1995), koska sosioekonomista asemaa koskeva tieto on saatavilla vain näiltä vuosilta. Taulukossa 2 vertaillaan ensin aggregaattitasolla yrittäjien tulo- ja varallisuuskehitystä edellä mainittuihin palkansaajien sosioekonomisiin luokkiin.

Taulukko 2. Verotettava tulo; yrittäjät ja palkansaajat keskimäärin, mk

	Vuosi 88	Vuosi 89	Vuosi 90	Vuosi 91	Vuosi 92	Vuosi 93	Vuosi 94	Vuosi 95
Yrittäjä (keskim.)	89 910	95 641	105 962	101 507	93 053	103 183	109 989	116 034
Palkans. (keskim.)	99 861	108 036	120 551	123 713	121 057	120 556	119 599	126 303
Työntek. Al.th.			94 618			92 969		99 969
Yl.th.			107 074			103 356		106 775
			195 758			190 467		201 831

Taulukosta 2 käy selville että aineistossa palkansaajiksi luokitellut ansaitsevat jokaisena vuotena keskimäärin enemmän kuin yrittäjänä toimivat. Koska aineisto on muodostettu siten, että myös palkansaajiksi luokituneet ovat ainakin yhtenä otokseen sisältyvänä vuotena olleet yrittäjinä, tulos viittaa selkeästi siihen että palkansaajana olisi mahdollisuus keskimäärin parempaan tulokehitykseen. Yrittäjät ansaitsevat keskimäärin enemmän kuin työntekijöinä toimivat, jokseenkin yhtä paljon kuin alemmat toimihenkilöt, mutta jäävät selvästi jälkeen ylempien toimihenkilöiden ansiotasosta.

⁵ Työntekijät = sosioekonomisen luokituksen koodit 50-59, alemmat toimihenkilöt = koodit 40-49 ja ylemmät toimihenkilöt = koodit 30-39.

Taulukossa 3 tarkastelu eriytetään siten, että yrittäjänä jatkaneita ja yrittäjyydestä poistuneita vertaillaan keskenään ja poistuneita tarkastellaan poistumista seuraavana vuonna jaoteltuna edellä mainittuihin sosioekonomisiin luokkiin.

Taulukko 3a. Verotettava tulo (edellisenä vuonna yrittäjä, tarkasteluvuoden ammattiasema joku neljästä mainitusta), mk.

	Yrittäjänä jatkaneet	Työntekijäksi siirtyneet	Alemmiksi toimihenkilöiksi siirtyneet	Ylemmiksi toimihenkilöiksi siirtyneet
Vuosi90	108 807	89 932	108 228	185 452
Vuosi93	105 958	85 150	108 506	197 886
Vuosi95	119 950	99 444	115 509	212 736

Taulukko 3a. vahvistaa taulukon 2 havaintoja. Yrittäjänä jatkavat hankkivat tuloja enemmän kuin työntekijäryhmään siirtyvät entiset yrittäjät. Alempiin toimihenkilöihin verrattuna yrittäjien palkkakertymät ovat kaikkina kolmena vuotena suunnilleen yhtä suuret, mutta ylemmät toimihenkilöt erottuvat selkeästi kaikista muista ryhmistä. Koska korkeammin koulutetut ovat useimmin niitä, jotka toimivat ylempinä toimihenkilöinä, viittaavat 2 ja 3a siihen että tulokehitys voi olla eräs selittäjä sille, että korkeasti koulutetut poistuivat yrittäjyydestä vuosien 1988-1995 välisenä aikana todennäköisemmin kuin keskiasteen tai perusasteen tutkinnon suorittaneet (Parkkinen 1999). Paremmat ansiomahdollisuudet saivat korkeasti koulutettuja siirtymään palkkatyöhön enemmän riskialttiista yrittäjätoiminnasta. (Koulutusasteen mukaan luokitellut tulot poistuneilla ja jatkaneilla ks. taulukko 5 ja Liite 1.)

Taulukko 3b. Verotettava varallisuus (edellisenä vuonna yrittäjä, tämän vuoden ammattiasema joku neljästä mainitusta)

	Yrittäjänä jatkaneet	Työntekijäksi siirtyneet	Alemmiksi toimihenkilöiksi siirtyneet	Ylemmiksi toimihenkilöiksi siirtyneet
Vuosi91	167 866	81 382	106 515	173 117
Vuosi93	162 755	78 153	120 731	171 838
Vuosi95	154 455	65 540	114 348	173 577

Verotettavaa varallisuuttakin on kertynyt eniten ylemmille toimihenkilöille (taulukko 3b), mutta yrittäjänä jatkaneiden ryhmä pääsee melko lähelle samoja varallisuustasoja kaikkina kolmena vuotena. Näiden kahden ryhmän ero alempiin toimihenkilöihin ja työntekijöihin on selkeä. Osa yrittäjien varallisuudesta voi toki olla hyvinkin tiukasti

sidoksissa yrittäjätoimintaan, esim. parturikampaaja omistaa liiketilan tai taksiautoilija taksiauton.

3.3 Tulot ja varallisuus koulutuksen, toimialan ja sosioekonomisen aseman mukaan

Edellisessä luvussa vertailtiin yrittäjänä jatkaneiden ja yrittäjyyden lopettaneiden tuloja ja varallisuutta sosioekonomisen aseman mukaan. Seuraavaksi tarkennetaan vertailukategoriaa ja vertailemme henkilöitä edelleen koulutuksen ja toimialan perusteella.

Taulukossa 4 on esitetty veronalaiset tulot jatkaneille ja lopettaneille yrittäjille toimialan mukaan. Toimialajaottelu on tehty siten, että aineistosta on poistettu kaikki maatalousyrittäjät ja tämän jälkeen henkilöt on jaettu kolmeen toimialaluokkaan: jalostus (teollisuus ja rakentaminen), kauppa ja palvelut. Yksityiskohtaisempi toimialajaottelu antaisi luonnollisesti yhä tarkempaa tietoa otoksesta, mutta tällöin on vaarana se, että eräisiin ryhmiin jäisi melko vähän havaintoja ja äärimmäiset havainnot (poikkeuksellisen suuret tulotasot) hankaloittaisivat tulosten tulkintaa ja luotettavuutta.

Taulukossa 4 esitetään ensin yrittäjänä jatkaneiden keskimääräiset tulot toimialan mukaan ja tämän jälkeen yrittäjyydestä poistuneiden tulot sen mukaan mille toimialalle he ovat siirtyneet. Kunkin toimialan kohdalla lihavoitu luku tarkoittaa keskiarvoa kaikille niille, jotka kyseiselle toimialalle ovat siirtyneet palkansaajiksi. Tämän jälkeen on kunkin toimialan palkansaajat jaettu vielä sosioekonomisiin luokkiin ja esitetty heidän tulonsa.

Taulukosta 4 nähdään, että sekä toimiala, jolle siirrytään että yrittäjyyden jälkeinen sosioekonominen asema vaikuttavat tulon kertymiseen. Yrittäjyydestä poistuneiden tulot ovat vuonna 1990 melko lähellä toisiaan eri toimialoilla, mutta kahtena jälkimmäisenä vuotena on suuriakin eroja. Vuonna 1993 kaupan alalle poistuneet ansaitsivat verotettavaa tuloa lähes puolet enemmän kuin jalostussektorille poistuneet. Vuonna 1995 parhaiten ansaitsevat palvelualan työtehtäviin poistuneet entiset yrittäjät.

Sosioekonomisen aseman mukaan ylemmiksi toimihenkilöiksi siirtyvät ansaitsevat huomattavasti enemmän kuin alemmiksi toimihenkilöiksi tai työntekijöiksi siirtyvät kaikkina kolmena vuotena. Vuosina 1990 ja 1995 työntekijöiksi siirtyneiden osalta korkeimmat tulot saavutettiin jalostuksen puolella, ja vuonna 1993 kaupan alalla. Alemmiksi toimihenkilöiksi siirtyvien osalta tilanne on samankaltainen. Kaupan ala oli puolestaan paras tulonlähde ylemmiksi toimihenkilöiksi siirtyneille vuosina 1990 ja 1993 ja palvelusektori vuonna 1995.

Taulukko 4. Verotettavat tulot toimialan ja sosioekonomisen aseman mukaan

Vuosi1990	Vuosi1993	Vuosi 1995
<u>Yrittäjänä jatkaneet</u>	<u>Yrittäjänä jatkaneet</u>	<u>Yrittäjänä jatkaneet</u>
Toimiala:	Toimiala:	Toimiala:
Jalostus 107 424	Jalostus 95 517	Jalostus 114 866
Kauppa 97 202	Kauppa 102 867	Kauppa 122 654
Palvelut 123 511	Palvelut 116 382	Palvelut 120 866
<u>Yrittäjyydestä poistuneet</u>	<u>Yrittäjyydestä poistuneet</u>	<u>Yrittäjyydestä poistuneet</u>
Jalostus 116 209	Jalostus 107 480	Jalostus 132 424
<i>Työntekijä 100 598</i>	<i>Työntekijä 88 218</i>	<i>Työntekijä 111 977</i>
<i>Alempi toimihenk. 133 014</i>	<i>Alempi toimihenk. 102 236</i>	<i>Alempi toimihenk. 161 415</i>
<i>Ylempi toimihenk. 167 918</i>	<i>Ylempi toimihenk. 177 466</i>	<i>Ylempi toimihenk. 175 484</i>
Kauppa 118 051	Kauppa 157 257	Kauppa 111 805
<i>Työntekijä 81 534</i>	<i>Työntekijä 99 290</i>	<i>Työntekijä 100 530</i>
<i>Alempi toimihenk. 110 868</i>	<i>Alempi toimihenk. 131 313</i>	<i>Alempi toimihenk. 115 493</i>
<i>Ylempi toimihenk. 224 819</i>	<i>Ylempi toimihenk. 323 966</i>	<i>Ylempi toimihenk. 120 991</i>
Palvelut 122 239	Palvelut 131 124	Palvelut 150 090
<i>Työntekijä 83 316</i>	<i>Työntekijä 81 816</i>	<i>Työntekijä 93 979</i>
<i>Alempi toimihenk. 97 875</i>	<i>Alempi toimihenk. 98 964</i>	<i>Alempi toimihenk. 104 519</i>
<i>Ylempi toimihenk. 188 241</i>	<i>Ylempi toimihenk. 192 078</i>	<i>Ylempi toimihenk. 229 613</i>

Liitteessä 1 on esitelty vastaava taulukko verotettavalle varallisuudelle sekä taulukot eri koulutuksen ja sosioekonomisen aseman omaavien yrittäjien ja ex-yrittäjien veronalaisen tulon ja verotettavan varallisuuden kehityksestä. Näistä voidaan tehdä seuraavat johtopäätökset:

- Yrittäjäksi jääneistä suurimmat tulot ovat korkeasti koulutetuilla.
- Yrittäjyyden lopettaneista suurimmat tulot ovat myös korkeasti koulutetuilla riippumatta siitä ovatko he siirtyneet työntekijöiksi vai alemmiksi tai ylemmiksi toimihenkilöiksi.

- Korkeasti koulutetut ylemmiksi toimihenkilöiksi siirtyvät ovat omassa luokassaan tulokehityksessä.
- Heikoin tulokehitys on keskiasteen koulutuksen omaavilla, ja työntekijöiksi siirtyvillä entisillä yrittäjillä. Heillä tulotaso on vuosina 1993 ja 1995 jopa alempi kuin työntekijöiksi siirtyneillä perusasteen koulutuksen saaneilla.
- Yrittäjiksi jääneillä on huomattavasti enemmän varallisuutta kuin yrittäjyydestä poistuvilla.⁶
- Yrittäjyydestä luopujista ylemmiksi toimihenkilöiksi siirtyvät ovat keskimäärin varakkain ryhmä.
- Myös koulutuksella näyttäisi olevan varallisuutta kasvattava vaikutus.
- Kaupan alan yrittäjät (yrittäjiksi jääneet) ovat varakkaimpia, palvelualan yrittäjät puolestaan vähiten varakkaita.

Liitteissä esiintyviä taulukoita tulkittaessa on hyvä pitää mielessä, että henkilöt, joille ei ole tietoa koulutuksesta, on koodattu ryhmään perusaste. Tämän lisäksi muutamaan ryhmään jää melko vähän havaintoja, joten ko. ryhmään kuuluva poikkeuksellisen varakas yksilö nostaa keskiarvoa suhteettoman paljon. Varallisuudessa hajonta on suurta. Osin tästä syystä varallisuuden jakaumissa on eri ryhmien välillä osittain melko suuria vaihteluja.

Taulukkoon 5 on koottu yhteen jatkaneiden ja lopettaneiden yrittäjien tulo- ja varallisuusvertailu kaikilta kolmelta tarkasteluvuodelta laskemalla vuosikohtaisilla havainnoilla painotetut keskiarvot. Koulutuksen mukaiset jaottelut osoittavat, että yrittäjyydestä poistuvien tulot ovat suuremmat kuin yrittäjinä jatkavien. Poikkeuksen muodostaa perusasteen suorittaneiden joukko. Keskimääräiset erot tuloissa eivät kuitenkaan ole suuria. Kaikilla kolmella toimialalla yrittäjyydestä poistuneiden tulot ovat yrittäjinä jatkaneiden tuloja korkeammat. Varallisuuden kohdalla tilanne on käänteinen – yrittäjinä jatkavat ovat sekä koulutuksen mukaan että toimialoittain jaoteltuna poikkeuksetta varakkaampia kuin yrittäjyydestä poistuvat ja ryhmäkohtaiset marginaalit ovat yllättävänkin suuria.⁷

⁶ Kyseinen havainto antaa tukea sille hypoteesille, että Suomessa vuosien 1988-1995 välisenä aikana yrittäjyydestä poistuttiin pikemminkin rahoitusvaikeuksien vuoksi kuin sen takia, että olisi saavutettu joku korkea varallisuuden taso ja katsottu viisaammaksi poistua riskialttiista toiminnasta.

⁷ Kaikkia varallisuutta koskevia taulukoita tarkastellessa on hyvä pitää mielessä, että aineisto-ongelmien vuoksi vuoden 1990 varallisuustasot on koottu siten, että on yhdistetty vuoden 1990 tieto sosioekonomisesta asemasta ja vuoden 1991 tieto varallisuudesta. Tämä saattaa aiheuttaa epätarkkuutta ko. vuoden tuloksiin, joskaan se ei vaikuta kokonaistuloksiin.

Taulukko 5. Verotettavan tulon ja varallisuuden painotetut keskiarvot koulutusryhmittäin ja toimialoittain

Yrittäjänä jatkaneet/ lopettaneet	Tulot ja varallisuus; painotetut keskiarvot vuosille 1988-1995		Yrittäjänä jatkaneet/ lopettaneet	Tulot ja varallisuus painotetut keskiarvot vuosille 1988- 1995	
<u>Yrittäjänä jatkaneet</u>	<u>Tulot</u>	<u>Varallisuus</u>	<u>Yrittäjänä jatkaneet</u>	<u>Tulot</u>	<u>Varallisuus</u>
<u>Koulutus</u>			<u>Toimiala:</u>		
Perusaste	97 972	150 242	Jalostus	106 242	167 551
Keskiaste	117 301	166 229	Kauppa	107 234	189 343
Korkea-aste	199 742	236 552	Palvelut	120 258	136 789
<u>Yrittäjinä lopettaneet</u>			<u>Yrittäjinä lopettaneet</u>		
<u>Koulutus:</u>			<u>Toimiala:</u>		
<u>Perusaste</u>	97 217	84 777	<u>Jalostus</u>	120 095	103 645
<i>Työntekijä</i>	92 871	67 803	<i>Työntekijä</i>	102 232	74 534
<i>Alempi toimihenkilö</i>	91 971	92 591	<i>Alempi toimihenkilö</i>	135 464	134 228
<i>Ylempi toimihenkilö</i>	146 880	121 207	<i>Ylempi toimihenkilö</i>	172 848	155 616
<u>Keskiaste</u>	122142	121 474	<u>Kauppa</u>	124 943	118 697
<i>Työntekijä</i>	824 57	80 689	<i>Työntekijä</i>	92 728	69 594
<i>Alempi toimihenkilö</i>	131 460	114 660	<i>Alempi toimihenkilö</i>	116 428	123 648
<i>Ylempi toimihenkilö</i>	136 606	153 582	<i>Ylempi toimihenkilö</i>	227 157	166 007
<u>Korkea-aste</u>	214 191	194 156	<u>Palvelut</u>	135 920	123660
<i>Työntekijä</i>	123 666	258 267	<i>Työntekijä</i>	87 571	77 549
<i>Alempi toimihenkilö</i>	150 677	128 501	<i>Alempi toimihenkilö</i>	100 714	96 085
<i>Ylempi toimihenkilö</i>	231 451	181 672	<i>Ylempi toimihenkilö</i>	207 699	181 083

4. ESTIMOINTIMENETELMÄT JA -TULOKSET

4.1 Käytettävästä menetelmästä

Edellisessä luvussa esiteltiin yrittäjinä jatkaneiden ja yrittäjyyden lopettaneiden tulo- ja varallisuuskehitystä yhteenvedotaulukkoihin perustuen. Tässä luvussa henkilöiden tulotason kehitystä ja niissä mahdollisesti esiintyviä eroja analysoidaan regressioanalyysin keinoin. Kaikkien vuonna 1987 yrittäjänä olleiden ammattiasemaa on seurattu vuoteen 1995 asti. Tarkastelemme vuosia 1990, 1993 ja 1995, eli ovatko he yrittäjiä vai palkansaajia. Jos he ovat siirtyneet palkansaajiksi, tarkastellaan erikseen sitä on siirtyminen tapahtunut työntekijäksi, alemmaksi toimihenkilöksi vai ylemmäksi toimihenkilöksi. Estimoinneissa vuosien 1990, 1993 ja 1995 poikkileikkaukset yhdistetään. Miten yrittäjyydestä poistuminen vaikuttaa henkilön tulokehitykseen yrittäjiksi jääneisiin verrattuna? Onko eroa sillä siirtykö palkansaajaksi vai ylemmäksi toimihenkilöksi? Mikä on koulutuksen merkitys tulokehityksessä siirryttäessä eri sosioekonomisiin luokkiin? Estimoitavissa malleissa selitetään henkilön verotettavan tulon muutosta seuraavasti

$$Y_{it} = X_{it} \beta + \varepsilon_{it}$$

Selitettävä muuttuja Y_{it} on henkilön i veronalaisten tulojen muutos kahden peräkkäisen vuoden välillä eli $[(tulot_t - tulot_{t-1}) / tulot_{t-1}]$. Selittävien muuttujien matriisiin X muuttujat ovat henkilön ikä (vuosina), iän neliö, henkilön sukupuoli, ja yrittäjyyden jälkeistä työmarkkina-asemaa kuvaavat ristikkäismuuttujat taulukon 6 mukaisesti.

Taulukko 6. Estimoinneissa käytettävät työmarkkina-asemaa ja koulutusta kuvaavat ristikkäismuuttujat

Sosioekonominen asema	Perusasteen kou- lutus	Keskiasteen kou- lutus	Korkea-asteen koulutus ⁸
Työntekijä	Ttperus	TTkeski	Ttkorkea
Alempi toimihenkilö	Atperus	ATkeski	Atkorkea
Ylempi toimihenkilö	Ytperus	YTkeski	Ytkorkea

Tarkastelun kohteena ovat sellaiset yrittäjät jotka siirtyvät lopullisesti palkansaajiksi eli jos henkilö on kerran poistunut palkansaajaksi, ei hän enää kertaakaan seuraavina vuosina tule uudelleen rekisteröityneeksi yrittäjäksi. Yrittäjyyden kesto vaihtelee poistuneiden välillä, joillakin yrittäjyys on saattanut kestää ainoastaan vuoden ja toisilla jopa viisi vuotta tai mahdollisesti pitempäänkin, jos hän on ollut yrittäjä jo ennen vuotta 1987.

⁸ Perusaste= koulutuskoodin luokat 00-39, keskiaste= luokat 40-49 ja korkea-aste= luokat 50-98.

Aineistossa on myös sellaisia yrittäjiä, joilla tulotaso jommallakummalla periodilla on äärimmäisen pieni. Tämä viittaa siihen että he voivat olla esimerkiksi yrittäjäperheen jäseniä tai muusta syystä vain osa-aikaisesti yrittäjätoimintaa harjoittavia. Tämän vuoksi aineistosta on pudotettu pois sellaiset henkilöt, joilla verotettava tulo jää jommallakummalla tai molemmilla periodeilla alle 50 000 markan. Lisäksi on haluttu varmistaa, että kyseessä on toiminnassa oleva yritys ja pudotettu pois sellaiset yritykset, joilla liikevaihto on tuntematon tai jää alle 50 000 markan.⁹

Eri työmarkkina-asemaan siirtyvien ja eri koulutustaustan omaavien yrittäjyydestä palkansaajiksi siirtyvien vertailu tapahtuu suhteessa yrittäjänä jatkaneisiin, joilla on saman koulutustason tutkinto. Estimoimme siis kolme erillistä mallia, yhden kullekin koulutustasolle.

4.2 Estimointitulokset

Taulukoissa 7a, 7b ja 7c on esitetty tulotason suhteellista kuvaavat mallit eri koulutustason henkilöille. Tulon muutos on laskettu viimeisen yrittäjyysvuoden ja ensimmäisen palkansaajavuoden välillä. Kaikissa malleissa vertailu tapahtuu suhteessa saman koulutustason yrittäjänä jatkaneisiin eikä siis koko yrittäjäjoukkoon.

Perusasteen tutkinnon suorittaneilla yrittäjyydestä palkansaajaksi siirtyminen saa aikaan nopeamman tulotason kasvun kuin yrittäjänä jatkaminen (taulukko 7a). Erityisen suuri tulotason parannus vaikutus on ylemmiksi toimihenkilöiksi siirtyvien osalla, peräti 13,7 prosenttiyksikköä suurempi. Myös sukupuolella on vaikutusta tulotason muutokseen, sillä miesten tulotaso kasvaa mallin mukaan keskimäärin 4,9 prosenttiyksikköä enemmän kuin naisilla. Iällä ei sen sijaan ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta, eli tulotason muutos on keskimäärin yhtäläinen kaikissa ikäryhmissä.

Tulos, jonka mukaan perusasteen tutkinnon suorittaneiden ja työntekijöiksi tai alemmiksi toimihenkilöiksi siirtyvien entisten yrittäjien suhteellinen tulokehitys eroaa yrittäjänä jatkaneiden tulokehityksestä on mielenkiintoinen. Estimoimme nimittäin myös malleja, joissa selitettävänä muuttujana oli absoluuttinen tulotaso ja havaitsimme, että perus- ja keskiasteen tutkinnon suorittaneet entiset yrittäjät jäivät alemmalle tulotasolle kuin saman koulutustason suorittaneet ja yrittäjänä jatkaneet henkilöt. Voi olla, että henkilöt siirtyvät palkkatyöhön, koska odottavat korkeampia tuloja kuin he yrittäjinä jatkaessaan saivat. Täten tulojen suurempi suhteellinen muutos palkkatyöhön siirtyvien osalta on aivan luonnollista. Toisaalta se saattaa olla merkki tulokehityksen eriytymisestä yrittäjien ja palkansaajien välillä juuri sellaisilla toimialoilla, joissa toimii paljon

⁹ Luvun 3 tarkasteluissa aineistoon sisältyivät myös estimoinneissa poistetut ryhmät.

perusasteen tutkinnon suorittaneita henkilöitä työntekijöinä tai alempina toimihenkilöinä.

Taulukko 7a. Tulotason suhteellisen muutoksen malli perusasteen tutkinnon suorittaneille

```

General estimating equation for panel data      Number of obs = 30534
Group variable:                               id      Number of groups = 16927
Link:                                          identity  Obs/group, min = 1
Family:                                       Gaussian  avg = 1.80
Correlation:                                independent max = 3
                                                chi2(6)    = 94.93
Scale parameter:                             .3321662   Prob > chi2 = 0.0000
Pearson chi2(30527):                         10140.04   Deviance    = 10140.04
Dispersion (Pearson):                        .3321662   Dispersion  = .3321662

```

	Kerroin	Keskivirhe	Z	P> Z 	95 % luottamusväli	
TTperus	.0340036**	.0083193	4.087	0.000	.0176981	.0503092
ATperus	.0390253**	.0090027	4.335	0.000	.0213803	.0566703
YTperus	.1371280*	.0542237	2.529	0.011	.0308516	.2434045
SP	.049828**	.006293	7.918	0.000	.037494	.0621621
Ikä	-.0009905	.0026023	-0.381	0.703	-.0060908	.0041098
Ikä²	8.02e-06	.0000283	0.283	0.777	-.0000475	.0000635
Vakiotermi	.0687315	.0576681	1.192	0.233	-.0442959	.181759

* tilastollisesti merkitsevä 5%:n tasolla

** tilastollisesti merkitsevä 1%:n tasolla

Keskiasteen tutkinnon suorittaneiden osalta yrittäjäksi jääneiden ja työntekijöiksi siirtyvien välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa (taulukko 7b). Myöskään alemmiksi toimihenkilöiksi siirtyvien osalta kerroin ei tule merkitseväksi 5 %:n tasolla, 10 %:n tasolla kylläkin. Myös keskiasteen tutkinnon suorittaneiden joukossa ylemmäksi toimihenkilöksi siirtyminen merkitsee tulojen kasvuvauhdin kohoamista verrattuna yrittäjänä jääneisiin. Kerroin on merkitsevä 5 %:n tasolla ja 11,6 prosenttiyksikön suuruista eroa kasvuvauhteissa. Sukupuolen vaikutus on lähes sama kuin perusasteen tutkinnon suorittaneiden osalta eli miesten ansioiden lisäys on suurempi kuin naisten. Iällä ei ole tässä ryhmässä merkittävää vaikutusta.

Taulukko 7b. Tulotason suhteellisen muutoksen malli keskiasteen tutkinnon suorittaneille

```

General estimating equation for panel data      Number of obs =    5074
Group variable:                               id      Number of groups =   2710
Link:                                          identity  Obs/group, min =     1
Family:                                       Gaussian  avg =    1.87
Correlation:                                 independent max =     3
                                                chi2(6)    =   21.63
Scale parameter:                             .4254323   Prob > chi2 =  0.0014
Pearson chi2(5067):                          2155.67    Deviance     = 2155.67
Dispersion (Pearson):                       .4254323   Dispersion   = .4254323

```

	Kerroin	Keskivirhe	Z	P> Z 	95 % luottamusväli	
Ttkeski	-.0068305	.0224889	-0.304	0.761	-.050907	.0372469
Atkeski	.0316494	.017706	1.787	0.074	-.003053	.0663526
Ytkeski	.1164834*	.047973	2.428	0.015	.0224582	.2105087
SP	.0482652**	.0176803	2.730	0.006	.013612	.0829179
Ikä	-.0004302	.0048613	-0.089	0.929	-.0099582	.0090977
Ikä²	1.3e-05	.0000561	-0.231	0.817	-.0001229	.0000970
Vakiotermi	.1045351	.1020542	1.024	0.306	-.0954874	.3045576

* tilastollisesti merkitsevä 5%:n tasolla

** tilastollisesti merkitsevä 1%:n tasolla

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden kohdalla siirtyminen työntekijäksi tai alemmaksi toimihenkilöksi ei aiheuta merkitsevää eroa tulokehityksessä yrittäjänä pysyneisiin verrattuna (Taulukko 7c). Ylemmiksi toimihenkilöiksi siirtyvillä tulotaso kasvaa keskimäärin vajaa seitsemän prosenttiyksikköä enemmän kuin yrittäjäksi jääneillä. Sukupuolten välillä ei ole eroa, toisin kuin alemman ja keskiasteen suorittaneiden joukossa. Myöskään iällä ei ole vaikutusta korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden joukossa.

Taulukko 7c. Tulotason suhteellisen muutoksen malli korkea-asteen tutkinnon suorittaneille

General estimating equation for panel data		Number of obs =	3147
Group variable:	id	Number of groups =	1992
Link:	identity	Obs/group, min =	1
Family:	Gaussian	avg =	1.58
Correlation:	independent	max =	3
		chi2(6)	= 20.26
Scale parameter:	.5490355	Prob > chi2	= 0.0025
Pearson chi2(3140):	1723.97	Deviance	= 1723.97
Dispersion (Pearson):	.5490355	Dispersion	= .5490355

Selittäjät	Kerroin	Keskivirhe	Z	P> Z	95 % luottamusväli
Ttkorkea	-.0165248	.0557626	-0.296	0.767	-.125817 .0927679
Atkorkea	.1056695	.064407	1.641	0.101	-.020566 .2319049
Ytkorkea	.0697233*	.0325794	2.140	0.032	.0058688 .1335777
SP	-.0185167	.0258029	-0.718	0.473	-.069089 .032056
Ikä	-.0102253	.0078228	1.307	0.191	-.0051072 .0255578
Ikä²	-.0001169	.0000817	-1.431	0.152	-.0002771 .0000432
Vakiotermi	-.0509707	.1833937	-0.278	0.781	-.4104157 .3084743

* tilastollisesti merkitsevä 5%:n tasolla

** tilastollisesti merkitsevä 1%:n tasolla

Yrittäjyyden vaihtaminen palkkatyöksi nopeuttaa mallien mukaan tulotason nousua. Yrittäjien heterogeenisuutta kuvanee se, että tulokset eivät ole samanlaisia kaikilla koulutustasoilla. Ylemmäksi toimihenkilöiksi siirtyneillä tulotason muutos on merkitsevästi suurempi kuin yrittäjinä jatkaneilla. Sen sijaan alemmaksi toimihenkilöksi tai työntekijäksi vaihtaminen kannattaa taloudellisesti vain alemman koulutuksen saaneille yrittäjille.

Mallissa ole mukana mitään selkeää henkilökohtaisen kyvykkyyden tai tehokkuuden mittaria, mikä voi selittää sen, että tulokset vaihtelevat ryhmittäin. Koulutusmuuttuja kuvaa vain osittain näitä ominaisuuksia. Mallin ikämuuttuja voidaan rinnastaa työkokemuksen mittariksi, mutta se ei saa yhdessäkään tapauksessa merkitsevää kerrointa.

Lisäselvitystä ja jatkotutkimusta vaatisi yrittäjyydestä poistumisen periaatteellisen syyn selvittäminen. Poistutaanko yrittäjyydestä sen takia että toimintaa ei nähdä pitkällä aikavälillä kannattavaksi (*yrittäjyyden työntö työmarkkinoille*) vai sen takia että palkkatyö tarjoaa heti paremmat mahdollisuudet ansaita (*palkkatyön veto yrittäjyydestä*)? Nyt tehdyssä tutkimuksessa ansiotasovertailu tapahtuu ainoastaan suhteessa seuraavaan vuoteen, mutta tehdessään päätöstä yrittäjyydestä luopumisesta henkilö voi myös tarkastella

pitemmän ajan mennyttä tulokehitystä ja verrata sitä arvioimaansa palkansaajana saavaan tulovirtaan. Lisäksi työpaikan turvaaminen pidemmällä aikavälillä voi aiheuttaa sen, että henkilö poistuu yrittäjyydestä palkkatyöhön, jossa saa pienempää palkkaa kuin sai yrittäjyydestä, mutta tietää tulotasonsa kohoavan tulevaisuudessa. Tarvittaisiin siis pidempi seurantajakso yrittäjyyden lopettamisen jälkeisestä tulokehityksestä, jotta voitaisiin analysoida tarkasti miten kannattavaa lopettaminen on.

Ekonometrisia aiheutuu ongelmia siitä, että meillä on havaintoja kustakin henkilöstä kerrallaan vain joko yrittäjänä tai palkansaajan. Henkilöt voivat olla valikoituneita yrittäjiksi jonkin havaitsemattoman ominaisuuden mukaan, esimerkiksi sen mukaan kuinka he arvostavat yrittäjänä toimimisen riippumattomuutta. Tästä aiheutuu ns. selektiivisyys ongelma. Yksi vaihtoehto olisi käyttää valikoitumismalleja (*sample selection models*), joissa perusajatuksena on selvittää estimoitavien selektiivisyysparametrien avulla onko yrittäjäksi jääneillä suhteellinen etu verrattuna yrittäjyydestä poistumiseen. Toisin sanoen, onko yrittäjäksi jääneillä korkeammat tulot yrittäjyydestä kuin henkilöllä joka yrittäjyydestä on poistunut ja joka omaa muuten samat henkilökohtaiset ominaisuudet.

5 YHTEENVETO

Tutkimusraportissa vertailtiin jatkaneiden ja lopettaneiden yrittäjien tulokehitystä. Aineistona oli vuonna 1987 yrittäjäksi rekisteröityneet henkilöt, jotka olivat ensimmäistä vuottaan palkansaajina vuosina 1990, 1993 tai 1995. Tulokset osoittavat että sekä koulutustaso että palkansaajaksi siirtyvän sosioekonominen asema vaikuttavat yrittäjyyden jälkeiseen tulotason suhteelliseen muutokseen. Perusasteen tutkinnon suorittaneiden osalta tulotason kasvu oli noin neljä prosenttiyksikköä korkeampaa työntekijöiksi ja alemmiksi toimihenkilöiksi siirtyvillä kuin yrittäjäksi jääneillä. Ylemmiksi toimihenkilöiksi siirtyneiden tulotaso nousi vajaat 14 prosenttiyksikköä enemmän kuin yrittäjänä jatkaneilla.

Keski- ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden malleissa ei tullut esiin niin suuria eroja kuin perusasteen tutkinnon suorittaneiden osalla. Yrittäjäksi jääneiden ja työntekijöiksi tai alemmiksi toimihenkilöiksi siirtyvien välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Ylemmäksi toimihenkilöksi siirtyminen sen sijaan johti sekä keskiasteen tutkinnon suorittaneille että korkea-asteen tutkinnon suorittaneille tulojen kasvuvauhdin kohoamista verrattuna yrittäjiksi jääneisiin. Keskiasteen suorittaneilla tulojen kohoaminen oli lähes 12 prosenttiyksikköä ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneilla lähes 7 prosenttiyksikköä nopeampaa kuin vastaavan koulutustaustan yrittäjinä. Naisten tulojen kohoaminen oli pienempää kuin miesten perus- ja keskiasteen tutkinnon suorittaneilla, mutta korkea-asteen koulutuksen yhteydessä sukupuolella ei ole merkitystä. Missään koulutusluokassa iällä ei ollut vaikutusta tulotason muutosvauhtiin.

Yrittäjämästä palkansaajaksi siirtyminen siis kannattaa taloudellisesti varsinkin alhaisemman koulutustason ihmisillä. Keskitason ja ylemmän koulutustason tapauksessa tulojen nousuvauhdin paraneminen ei kuitenkaan ole merkitsevää paitsi niille, jotka pääsevät ylemmän toimihenkilön asemaan. Tutkimuksen tulokset tukevat siis oletusta siitä, että mikroyrittäjät ansaitsevat palkansaajiksi siirryttyään enemmän. Kuitenkaan tulotason parannus ei ole kaikissa tapauksissa kovin merkittävä.

Tässä tutkimuksessa saadut tulokset kannustavat lisätutkimukseen sekä aineiston että menetelmän osalta. Pidempi seurantajakso antaisi informaatiota pidemmän ajan tulokehityksestä ja siitä voidaanko yrittäjyydestä poistuvia jaotella vapaaehtoisin poistujiin ja niihin, joille poistuminen on seuraus kannattamattomasta yritystoiminnasta. Mielenkiintoista olisi myös tutkia yritysdemografiaa ja tulokehitystä, sillä yrittäjyys saattaa monelle olla tilapäinen tapa välttää työttömyyttä esim. vaihtelevissa suhdanneoloissa. Makrotekijöiden kuten työttömyyden vaikutuksesta yrittäjänä toimimiseen on kansainvälisissä tutkimuksissa saatu ristiriitaisia tuloksia. Ekonometrisella puolella seuraava askel voisi olla ns. valikoitumismallien soveltaminen.

LÄHTEET

- Arenius P. ja Autio E. (1999): Global Entrepreneurship Monitor, GEM. Kansakuntien yrittäjyyspotentiaali, Suomen osaraportti.
- Evans, D. ja Leighton, L. (1989): Some Empirical Aspects of Entrepreneurship. American Economic Journal, June 1989, s. 519-535.
- Carrasco R. (1997): Transition to and from Self-Employment in Spain: An Empirical Analysis. CEMFI Working Paper No. 9710.
- Johansson (1998): Self-Employment and Liquidity Constraints - Evidence from Finland. Working Papers 373, Swedish School of Economics and Business Administration
- Parkkinen H. (1999). Yrittäjyyden lopettamiseen vaikuttavat tekijät ja lopettaneiden yrittäjien työmarkkinasijoittuminen Suomessa vuosina 1988-1995. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita nro 23.
- Rees H. ja Shah A. (1986): An Empirical Analysis of Self-Employment in the UK, Journal of Applied Econometrics, Vol 1. p. 95-108.
- Schiller B.R. ja Crewson P.E (1997): Entrepreneurial Origins: A Longitudinal Inquiry, Economic Inquiry, Vol 35. July, p. 523-531.
- Takala K. ja Virén M. (1995): Bankruptcies, Indebtness and the Credit Crunch. Bank of Finland Discussion Papers, 28/95.
- Taylor M. P. (1996): Earnings, Independence or Unemployment: Why Become Self-Employed? Oxford Bulletin of Economics and Statistics, Vol 58/2, p. 253-265.
- Tilastokeskus (1998): Aloittaneet ja lopettaneet yritykset 1997.
- Uusitalo R. (1999): Homo Entrepreneurus. Valtion Taloudellisen Tutkimuslaitoksen (VATT) työpapereita nro. 205.
- Zeger S.L. , Liang K.Y. ja Albert P.S. (1988): Models for Longitudinal Data: a GEE Approach, Biometrics 44, p. 1049-1060.

LIITE

Tulo- ja varallisuustasot koulutuksen ja toimialan mukaan

Taulukko L1 Verotettava tulo koulutuksen ja sosioekonomisen aseman mukaan

Vuosi 1990	Vuosi 1993	Vuosi 1995
<u>Yrittäjänä jatkaneet</u> (kaikki keskim.) 108 807	<u>Yrittäjänä jatkaneet</u> (kaikki keskim.) 105 958	<u>Yrittäjänä jatkaneet</u> (kaikki keskim.) 109 824
Koulutus:	Koulutus:	Koulutus:
Perusaste 96 529	Perusaste 91 751	Perusaste 106 130
Keskiaste 116 548	Keskiaste 110 412	Keskiaste 123 951
Korkea-aste 200 669	Korkea-aste 200 213	Korkea-aste 199 025
<u>Yrittäjyydestä poistuneet</u>	<u>Yrittäjyydestä poistuneet</u>	<u>Yrittäjyydestä poistuneet</u>
Perusaste 92 519	Perusaste 100 899	Perusaste 100 934
<i>Työntekijä</i> 88 593	<i>Työntekijä</i> 85 260	<i>Työntekijä</i> 102 143
<i>Alempi toimihenk.</i> 90 301	<i>Alempi toimihenk.</i> 102 016	<i>Alempi toimihenk.</i> 87 787
<i>Ylempi toimihenk.</i> 122 185	<i>Ylempi toimihenk.</i> 206 879	<i>Ylempi toimihenk.</i> 138 620
Keskiaste 125 804	Keskiaste 118 711	Keskiaste 120 322
<i>Työntekijä</i> 92 437	<i>Työntekijä</i> 73 697	<i>Työntekijä</i> 78 661
<i>Alempi toimihenk.</i> 137 344	<i>Alempi toimihenk.</i> 117 245	<i>Alempi toimihenk.</i> 133 087
<i>Ylempi toimihenk.</i> 130 992	<i>Ylempi toimihenk.</i> 150 642	<i>Ylempi toimihenk.</i> 133 775
Korkea-aste 216 510	Korkea-aste 188 689	Korkea-aste 225 301
<i>Työntekijä</i> 135 585	<i>Työntekijä</i> 114 566	<i>Työntekijä</i> 120 984
<i>Alempi toimihenk.</i> 140 903	<i>Alempi toimihenk.</i> 116 420	<i>Alempi toimihenk.</i> 171 070
<i>Ylempi toimihenk.</i> 227 716	<i>Ylempi toimihenk.</i> 208 473	<i>Ylempi toimihenk.</i> 245 866

Taulukossa esitetään ensin yrittäjänä jatkaneiden keskimääräiset tulot koulutustason mukaan ja tämän jälkeen yrittäjyydestä poistuneiden tulot sen mukaan minkä koulutustason tutkinnon he ovat suorittaneet. Kunkin koulutustason kohdalla lihavoitu luku tarkoittaa keskiarvoa kaikille niille, jotka kyseisen koulutustason tutkinnon ovat suorittaneet ja siirtyneet palkansaajiksi. Tämän jälkeen on kunkin koulutustason palkansaajat jaettu vielä sosioekonomisiin luokkiin ja esitetty heidän tulonsa.

Taulukko L2 Verotettava varallisuus toimialan ja sosioekonomisen aseman mukaan

Vuosi 1990	Vuosi 1993	Vuosi 1995
<u>Yrittäjänä jatkaneet</u>	<u>Yrittäjänä jatkaneet</u>	<u>Yrittäjänä jatkaneet</u>
Toimiala:	Toimiala:	Toimiala:
Jalostus 170 675	Jalostus 172 955	Jalostus 159 086
Kauppa 182 821	Kauppa 200 494	Kauppa 185 389
Palvelut 147 889	Palvelut 136 113	Palvelut 127 508
<u>Yrittäjyydestä poistuneet</u>	<u>Yrittäjyydestä poistuneet</u>	<u>Yrittäjyydestä poistuneet</u>
Jalostus 96 253	Jalostus 125 908	Jalostus 99 338
<i>Työntekijä</i> 85 621	<i>Työntekijä</i> 62 540	<i>Työntekijä</i> 67 233
<i>Alempi toimihenk.</i> 93 685	<i>Alempi toimihenk.</i> 220 713	<i>Alempi toimihenk.</i> 124 977
<i>Ylempi toimihenk.</i> 142 164	<i>Ylempi toimihenk.</i> 143 534	<i>Ylempi toimihenk.</i> 178 835
Kauppa 117 293	Kauppa 148 138	Kauppa 99 207
<i>Työntekijä</i> 87 055	<i>Työntekijä</i> 81 312	<i>Työntekijä</i> 44 440
<i>Alempi toimihenk.</i> 116 565	<i>Alempi toimihenk.</i> 139 830	<i>Alempi toimihenk.</i> 124 455
<i>Ylempi toimihenk.</i> 168 824	<i>Ylempi toimihenk.</i> 223 876	<i>Ylempi toimihenk.</i> 84 477
Palvelut 123 412	Palvelut 117 691	Palvelut 126 695
<i>Työntekijä</i> 78 976	<i>Työntekijä</i> 91 430	<i>Työntekijä</i> 69 739
<i>Alempi toimihenk.</i> 102 923	<i>Alempi toimihenk.</i> 58 777	<i>Alempi toimihenk.</i> 105 458
<i>Ylempi toimihenk.</i> 185 027	<i>Ylempi toimihenk.</i> 174 673	<i>Ylempi toimihenk.</i> 181 291

Taulukossa esitetään ensin sarakkekohtaisesti yrittäjänä jatkaneiden keskimääräinen varallisuus toimialan mukaan ja tämän jälkeen yrittäjyydestä poistuneiden varallisuus sen mukaan mille toimialalle he ovat siirtyneet. Kunkin toimialan kohdalla lihavoitu luku tarkoittaa keskiarvoa kaikille niille jotka kyseiselle toimialalle ovat palkansaajiksi siirtyneet. Tämän jälkeen on kunkin toimialan palkansaajat jaettu vielä sosioekonomisiin luokkiin ja esitetty heidän varallisuutensa.

Taulukko L3 Verotettava varallisuus koulutuksen ja sosioekonomisen aseman mukaan

Vuosi 1990	Vuosi 1993	Vuosi 1995
<u>Yrittäjänä jatkaneet</u>	<u>Yrittäjänä jatkaneet</u>	<u>Yrittäjänä jatkaneet</u>
Koulutus:	Koulutus:	Koulutus:
Perusaste 156 306	Perusaste 150 418	Perusaste 143 708
Keskiaste 179 399	Keskiaste 170 155	Keskiaste 152 081
Korkea-aste 247 146	Korkea-aste 236 700	Korkea-aste 227 226
<u>Yrittäjyydestä poistuneet</u>	<u>Yrittäjyydestä poistuneet</u>	<u>Yrittäjyydestä poistuneet</u>
Perusaste 81 508	Perusaste 96 794	Perusaste 81 196
<i>Työntekijä</i> 70 688	<i>Työntekijä</i> 74 788	<i>Työntekijä</i> 46 669
<i>Alempi toimihenk.</i> 88 247	<i>Alempi toimihenk.</i> 118 958	<i>Alempi toimihenk.</i> 68 406
<i>Ylempi toimihenk.</i> 115 362	<i>Ylempi toimihenk.</i> 167 706	<i>Ylempi toimihenk.</i> 85 040
Keskiaste 129 244	Keskiaste 129 274	Keskiaste 109 790
<i>Työntekijä</i> 121 258	<i>Työntekijä</i> 48 156	<i>Työntekijä</i> 33 890
<i>Alempi toimihenk.</i> 130 362	<i>Alempi toimihenk.</i> 116 120	<i>Alempi toimihenk.</i> 79 542
<i>Ylempi toimihenk.</i> 132 781	<i>Ylempi toimihenk.</i> 179 196	<i>Ylempi toimihenk.</i> 162 233
Korkea-aste 213 482*	Korkea-aste 178 813	Korkea-aste 191 249
<i>Työntekijä</i> 355 510	<i>Työntekijä</i> 268 480	<i>Työntekijä</i> 67 536
<i>Alempi toimihenk.</i> 166 733	<i>Alempi toimihenk.</i> 150 365	<i>Alempi toimihenk.</i> 155 924
<i>Ylempi toimihenk.</i> 208 414	<i>Ylempi toimihenk.</i> 172 788	<i>Ylempi toimihenk.</i> 242 670

* Korkea-asteen koulutuksen omaavia ja työntekijäksi siirtyjiä on aineistossa hyvin vähän, joten muutaman poikkeuksellisen varakkaan henkilön kuulumisen tähän ryhmään vääristää keskiarvoja melkoisesti. Tämän vuoksi vuosien 1990 ja 1993 keskiarvot poikkeavat huomattavasti vuoden 1995 keskiarvosta.

Taulukossa esitetään ensin yrittäjänä jatkaneiden keskimääräinen varallisuus koulutustason mukaan ja tämän jälkeen yrittäjyydestä poistuneiden varallisuus sen mukaan mikä koulutustason tutkinnon he ovat suorittaneet. Kunkin koulutustason kohdalla lihavoitunut luku tarkoittaa keskiarvoa kaikille niille jotka kyseisen koulutustason tutkinnon ovat suorittaneet ja siirtyneet palkansaajiksi. Tämän jälkeen on kunkin koulutustason palkansaajat jaettu vielä sosioekonomisiin luokkiin ja esitetty heidän varallisuutensa.